

STRATEGIA LEŚNA UNII EUROPEJSKIEJ A MOŻLIWOŚCI ROZWOJU TURYSTYKI W LASACH

Magdalena Józeficka

Streszczenie

Celem Strategii leśnej UE jest stymulowanie procesów gospodarczych zachodzących w leśnictwie, dostosowywanych do coraz to nowych potrzeb i oczekiwań społecznych. Dlatego też, leśnicy by dostosować się do nowych tendencji, starają się udostępnić lasy społeczeństwu budując i konserwując setki obiektów turystycznych, tj. parkingów leśnych, miejsc na biwaki czy pola namiotowe bądź też dokonując rewitalizacji już istniejących.

W promocji turystyki w lasach wspierają leśników cele i działania polityki leśnej, które wpływają bezpośrednio i pośrednio na rozwój i upowszechnianie tej formy turystyki.

Słowa kluczowe: polityka leśna, turystyka w lasach, strategia leśna Unii Europejskiej

EUROPEAN UNION FORESTRY STRATEGY AND PROSPECTS FOR FURTHER DEVELOPMENT OF FOREST TOURISM

Abstract

The EU Forestry Strategy is aimed at stimulating the economic processes which are taking place in forestry, adjusted to upcoming society new needs and expectations. Therefore, foresters, in order to adapt to new upcoming trends, are trying to make forests accessible to the society by building and maintaining tourist facilities, such as car parks, camping places or camping fields.

Objectives and activities of Forest Policy affect directly and indirectly the development and promotion of forest tourism.

Key words: Forest Policy, forest tourism, EU Forestry Strategy

Wprowadzenie

Turystyka i rekreacja w lasach jest jedną z ważniejszych pozaprodukcyjnych funkcji lasu. Unia Europejska coraz większą uwagę w swoich działaniach poświęca realizacji wielofunkcyjnej gospodarki leśnej promującej pozaprodukcyjne tj. społeczne i ochronne funkcje lasów (Gwiazdowicz 1999). W prawodawstwie Unii Europejskiej brak jest formalnych podstaw do sformułowania jednolitej polityki leśnej na obszarze Wspólnoty ze względu na ogromną różnorodność lasów pod względem ich wielkości, charakteru czy choćby struktury własności. Niemniej jednak Unia podejmuje rozmaite działania w sektorze leśnym, które głównie wynikają z realizacji innych polityk.

W Polsce lasy stanowią ok. 30% powierzchni kraju i są postrzegane jako ważne środowisko atrakcyjne dla wypoczynku. W porównaniu z krajami Unii Europejskiej Polska należy do krajów eu-

Opracowanie powstało w ramach projektu badawczego współfinansowanego ze środków EFS i Budżetu Państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, Działania 2.6 „Regionalne strategie innowacyjne i transfer wiedzy” projektu własnego Województwa Mazowieckiego „Mazowieckie Stypendium Doktoranckie”

ropejskich o przeciętnej lesistości, przy średniej europejskiej 33%. Statystyczny Polak ma „do dyspozycji” zaledwie 0,23 ha lasu, Europejczyk – 0,3ha, natomiast Szwed ponad 3 ha czy Fin – ponad 4 ha (Eurostat, 2007). W Polsce ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. zapewnia powszechny dostęp społeczeństwa do korzystania z lasów, głównie w zakresie turystyki i rekreacji. Jednakże zapis ten dotyczy lasów państwowych, gdyż właściciel lasu prywatnego może zakazać wstępu do swego lasu, oznaczając jego teren tablicą informacyjną.

Celem artykułu jest zaprezentowanie wpływu Strategii Leśnej UE na możliwości rozwoju turystyki i rekreacji w lasach oraz stanu turystyki w polskich lasach.

Turystyka w Strategii Leśnej UE

Pierwsze próby sformułowania zasad wspólnej polityki leśnej podjęte zostały w 1978 r., kiedy z inicjatywy Parlamentu Europejskiego Komisja Europejska zaprezentowała dokument w sprawie polityki leśnej. Jednakże, dopiero w 1998 r. państwom członkowskim udało się osiągnąć porozumienie co do kierunków rozwoju sektora leśnego i zostały one zapisane w dokumencie pt. „Wspólnotowa strategia i program działań w sektorze leśnym”. Głównym celem powstałej w 1998 r. Strategii Leśnej Unii Europejskiej ze względu na znaczenie sektora leśnego jako źródła zatrudnienia i dobrobytu w UE, jest gospodarcze użytkowanie lasów i podnoszenie konkurencyjności sektora leśnego. Jednakże działania te powinny być zintegrowane z korzystaniem z innych funkcji spełnianych przez lasy np. turystycznych, rekreacyjnych. Dostrzeżono również, iż rozwój sektora leśnego ma podstawowe znaczenie dla zapewnienia zatrudnienia, szczególnie na obszarach wiejskich. Dlatego też Unia wprowadza zasadę wielofunkcyjnego rozwoju leśnictwa. Zgodnie z którym inne funkcje lasów powinny być także wzięte pod uwagę, tak by gospodarkę leśną można było uznać za zrównoważoną pod względem ekonomicznym, społecznym i ekologicznym.

Przyszłość polityki unijnej w sektorze leśnym jest od paru lat przedmiotem dyskusji na forum UE, w szczególności po akcesji 10 nowych członków w 2004 r. Przejawem tego dialogu są liczne stanowiska Komisji Europejskiej (np. COM(2005)84, COM(2006)302), rezolucje Parlamentu Europejskiego (np. P6_TA(2007)0195, P6_TA(2006)0068) i Rady (np. No2152/2003, No1698/2005) w tym zakresie, które doprowadziły do opracowania przez Komisję Europejską „The EU Forest Action Plan 2007-2011”. W dokumencie tym podkreśla się znaczącą rolę sektora leśnego w UE jako źródła dochodów i miejsc pracy, ale z drugiej strony zaznacza się również istotność pozaprodukcyjnych funkcji lasu w szczególności w zakresie kwestii ekologicznych i edukacyjnych.

Należy jednak podkreślić, iż zakres działań realizowanych przez Wspólnotę w sektorze leśnym pozostaje ograniczony i nie ma spójnego, skoordynowanego charakteru. Zgodnie z zasadą subsydiarności, działania w sektorze leśnym powinny być komplementarne w stosunku do polityk leśnych realizowanych w państwach członkowskich.

Stan turystyki w lasach w Polsce

W Lasach Państwowych (LP) od 1998 r. istnieje zespół do spraw turystyki. Jego celem jest promowanie, stymulowanie i wdrażanie turystyki na obszarze LP. Jednakże zasadniczym efektem działań Zespołu ma być umożliwienie ewentualnym użytkownikom wyboru obiektu według ich indywidualnych upodobań i potrzeb. Dlatego też, są prowadzone analizy rynkowe w zakresie jakości i oferty programowej turystyki leśnej (Dzięciołowski 2006).

Obecnie oferta turystyczna LP skierowana jest zarówno do turystów indywidualnych jak i do grup zorganizowanych, i obejmuje możliwość zakwaterowania w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowe, ośrodkach edukacji ekologicznej, kwaterach myśliwskich oraz infrastrukturę im towa-

rzyszczą w postaci, np. wycieczek edukacyjnych. Baza noclegowa LP obejmuje łącznie ok. 4,5 tys. miejsc noclegowych, w tym 2 240 miejsc w ośrodkach wypoczynkowych, 673 w pokojach gościnnych oraz 957 w kwaterach myśliwskich (PGL Lasy Państwowe 2008). Dla odwiedzających tereny leśne zostały przygotowane m.in.: szlaki piesze (22 728 km), rowerowe (20 591 km), konne (2 798 km), leśne pola biwakowe (307), parkingi śródleśne (1107), miejsca postoju pojazdów (2 760 km), obozowiska (216), obiekty sportowe (92) (PGL Lasy Państwowe 2008).

Perspektywy rozwoju turystyki leśnej – leśnictwo wielofunkcyjne

Określając przyszłe kierunki rozwoju turystyki na obszarach leśnych należy pamiętać, iż rozwój ten musi być zgodny z koncepcją turystyki zrównoważonej, leśnictwa wielofunkcyjnego oraz zrównoważonej gospodarki leśnej.

Model wielofunkcyjnego gospodarstwa leśnego charakteryzuje się przypisywaniem coraz większego znaczenia publicznym funkcjom lasu (funkcje ochronne, ekologiczne i społeczne tj. rekreacyjne użytkowanie lasu i jego turystyczne zagospodarowanie). Równocześnie nie redukując roli i znaczenia funkcji produkcyjnej lasów. Jednakże coraz częściej rozwój turystyki w lasach jest postrzegany jako jedno z narzędzi rozwiązywania problemów społeczności lokalnych, szczególnie ludności wiejskiej zamieszkującej tereny oddalone od dużych ośrodków przemysłowo-urbanistycznych. Model wielofunkcyjnej gospodarki leśnej ma zapewnić uzyskanie maksymalnych korzyści społecznych, uwzględniających wielostronny charakter powiązań lasów i gospodarki leśnej z otoczeniem gospodarczym i społecznym (Płotkowski i Zajac 2004).

Pojęcie „zrównoważenie” pochodzi pierwotnie z leśnictwa i po raz pierwszy zostało użyte w 1713 r. przez Hansa Carla von Carlowitza w związku z niszczeniem lasów. Terminem tym określa się taki rodzaj gospodarki leśnej, w której z lasu pozyskuje się tylko taką ilość drewna, jaka może ponownie wyrosnąć – tym samym las nie zostaje wycięty całkowicie, lecz może się ciągle regenerować. Pojęcie trwałego gospodarowania lasów, nazywanego też trwałym i zrównoważonym rozwojem lasów i leśnictwa sprecyzowano podczas Drugiej Ministerialnej Konferencji na temat Ochrony Lasów w Europie w Helsinkach w dniach 16-17 czerwca 1993 roku. „Trwałe gospodarowanie oznacza zarządzanie i użytkowanie lasów i terenów leśnych w taki sposób i w takim tempie, które pozwolą zachować ich bioróżnorodność, produktywność, zdolność odnowienia, żywotność oraz zdolność do spełnienia, teraz i w przyszłości, odpowiednich ekologicznych, ekonomicznych i społecznych funkcji na lokalnym, krajowym i globalnym poziomie, nie powodując przy tym szkód w innych ekosystemach”. Jest to współczesne ujęcie zasady trwałości lasów i ciągłości ich użytkowania, wyznaczające gospodarce leśnej nowe zadania, godzące równoważnie wielofunkcyjną rolę lasów (zarówno funkcje ochronne i społeczne, jak i funkcje produkcyjne) z ideą społecznego zarządzania zasobami przyrody (Gwiazdowicz 2007).

W polskim leśnictwie pojęcie lasu wielofunkcyjnego wprowadza Polityka Leśna Państwa – dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 22 kwietnia 1997 roku, w którym podstawą jest ekosystem leśny. Od tego roku następuje wyraźne odejście od drzewostanowo-produkcyjnej funkcji lasu na rzecz spełnienia przez ekosystemy leśne wielorakich funkcji, w tym społecznych i turystyczno-rekreacyjnych.

Piękne i różnorodne lasy polskie charakteryzują się ogromnym potencjałem turystycznym. Zawsze cieszą się swemu naturalnemu wyglądowi oraz dużemu udziałowi powierzchniowemu w krajobrazie. Ten potencjał starają się wykorzystać nie tylko LP – udostępniając swoją bazę noclegową, ale również prywatni właściciele lasów starając się zagospodarować swoje lasy atrakcyjnie turystycznie i rekreacyjnie. Ukierunkowując działania na turystów krajowych należy tworzyć turystykę aktywną, agroturystykę, turystykę etniczną oraz zdrowotną.

Wnioski

Rośnie zapotrzebowanie i znaczenie turystyki i rekreacji w lasach w związku ze zmianą preferencji społeczeństwa w kierunku zdrowego, naturalnego, środowiska i pięknych krajobrazów, które stają się podstawą długoterminowego rozwoju działalności turystycznej na obszarach leśnych. Istotną rolę w rozwoju turystyki w lasach powinno stanowić powiązanie celów edukacyjnych z rekreacją.

Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne lasów powinno bazować na planach w których istotnym elementem wspierającym powinny być działania państwa w kierunku zróżnicowania i zdysyferkowania funkcji lasów z produkcyjnej w kierunku usługowej.

Ze strony państwa konieczne jest zapewnienie środków finansowych z budżetu i zaprogramowanie środków z funduszy UE na wspieranie turystyki w lasach jako formy zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów leśnych.

Obecny oraz przyszły model polityki leśnej musi uwzględniać oczekiwania społeczne w odniesieniu do pozaprodukcyjnych (rekreacyjnych, zdrowotnych, ochronnych) funkcji lasu.

Uaktualniania Strategia Leśna UE nie zapowiada istotnego rozszerzenia działań Wspólnoty w sektorze leśnym pozwala jednak precyzyjniej określić ramy dla podejmowania decyzji przez Wspólnotę w tym sektorze. Nie ma wątpliwości, że decydującą rolę w sektorze leśnym odgrywać będą polityki i programy leśne na szczeblu krajowym i regionalnym oparte na wielofunkcyjnej gospodarce leśnej i zrównoważonym rozwoju obszarów leśnych.

Masowo rozwijający się ruch turystyczny i rekreacyjny zmusza służby leśne, we współpracy z samorządami gmin, do podjęcia działań mających na celu szczególną ochronę kompleksów leśnych przed dewastacją. Wydaje się, że najważniejszym będzie postawienie na rozwój turystyki kwalifikowanej tj. wymagającej przygotowania fizycznego, psychicznego i technicznego. Jedynie świadomy uczestnik turystyki i rekreacji może dać gwarancję, iż następni, którzy przyjdą za nim, będą mieli co oglądać na szlaku.

Literatura

- Eurostat. 2007. Forestry statistics – 2007 edition. Luksemburg.
- Dzięciołowski R. 2006. Rozwój turystyki i rekreacji na obszarach leśnych. Roczniki Naukowe Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego i Turystyki w Supraślu: 151-154.
- Gwiazdowicz M. 1999. Kierunki działań Unii Europejskiej w sektorze leśnym. Raport nr 162. Kancelaria Sejmu. Biuro Analiz i Ekspertyz. Warszawa.
- Gwiazdowicz M. 2007. Strategia leśna Unii Europejskiej. Raport nr 1145. Kancelaria Sejmu. Biuro Analiz i Ekspertyz. Warszawa.
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. 2008. Informacja o PGL Lasy Państwowe 2007. DG LP. Warszawa.
- Płotkowski L., Zajac S. 2004. Opracowanie modelu wielofunkcyjnej gospodarki leśnej w regionie rolniczym. Instytut Badawczy Leśnictwa. Zakład Ekonomiki i Polityki Leśnej. Warszawa.

Magdalena Józefcka

Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu
Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW
magdalena_jozefcka@sggw.pl